

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

§. II. Justitia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

mèque ad alios decipiendos conducentium. Quando astutia in dictis tantum versatur, à quibusdam dolus dicitur: si factis se prodat, fraudis nomen habet; quanquam fraus & dolus promiscuè sæpius usurpentur.

Per defectum, prudentiæ adversatur imprudentia, quæ sæpius ex ignorantia profluit, eaque generatim dici potest prudentiæ carentia, nec una est specie, sed multiplex: nempe præcipitatio, inconsideratio, inconstantia & negligentia. Præcipitatio dicitur vitium, quo quis opus aliquod citra sufficientem deliberationem aggreditur, & opponitur bonæ consultationi. Inconsideratio vitium est, quo citra debitam attentionem de mediis fertur iudicium, & ea opponitur bonæ intelligentiæ, seu potius bono iudicio. Inconstantia est sententiæ mutatio ob nullam, levemve causam, quæ contra gnomen pugnat, ut Græci dicunt. Negligentia denique est ommissio diligentia in rei constitutæ urgenda executione: nam uti, priusquam incipias, consulte, sic ubi consulueris, maturè factò opus est, inquit Salustius.

§. II.

Justitia.

Inter reliquas morales præcipuum obtinet locum Virtus justitiæ, tum ratione subjecti, tum ratione objecti; quia cum reliquæ virtutes morales appetitui sensitivo inhæreant, ut ejus perturbationes moderentur & cohibeant, ipsa, ut ait Arist. insidet in appetitu rationali. Ratione objecti verò, quia aliæ virtutes morales versantur per se duntaxat, & ex proprio instituto circa bonum ejus, in quo sunt; at secundum justitiam habet se quisque bene etiam erga alios, æqualitatem eis præstans; unde ab Arist. *Justitia bonum alterius dicitur*. Porro justitia latiore significatu, in sacris præsertim Litteris, virtutes omnes complectitur, & ita Vir justus, idem est, ac Vir omnium virtutum dotibus instructus: hoc tamen loco sumitur pro speciali virtute, quæ hominem perficit in iis, quæ, tum in hominum societate tuenda, tum in tribuendo cuique suum, requiruntur. Unde communiter definitur à Juristis: *Constans & perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi*: tribuendi nempe, quod justum & rectum est, & cuique stricta obligatione debitum; ubi juris nomine propriè intelligitur æqualitas illa, quæ justitiæ propria est, & quæ est illius mediocritas inter plus & minus constituta; unde & fortasse nomen æquitatis deductum est.

Partes justitiæ integrantes, si generatim loquamur, sunt duæ, ut tradit S. Thom. nempe facere bonum, & declinare à malo: ubi tamen bonum & malum non in ea amplitudine sumi debent, quâ omnibus competunt virtutibus; nam virtutes omnes id commune habent, ut bonum amplectantur, & malum effugiant: sed eo pacto sunt accipiendæ, ut bonum idem sit, ac alteri debitum; malum verò idem, quod alteri noxium. Itaque facere bonum, ut est pars justitiæ, est æqualitatem servare in iis, quæ ad alterum spectant: declinare à malo est æqualitatem non corrumpere.

Partes subjectivæ seu species justitiæ sunt tres, nempe justitia Legalis, commutativa, & distributiva, juxta respectum triplicem, quem homines in communitate constituti inter se habent, videlicet partis ad totum, partis ad partem, totius ad partem. Justitia legalis, quæ & generalis dicitur, ordinat partem ad totum, quatenus facit, ut, qui membrum communitatis est, pa-

ratus sit ad omnia exequenda & sustinenda, quæ ad bonum commune spectant; unde illa dicitur, quæ quis iustè se habet circa bonum commune. Iustitia commutativa partem ad partem ordinat; unde dicitur illa, quæ quisque rectè se habet in commutationibus, suum cuique reddendo secundum proportionem arithmeticam; ad hanc pertinent contractus, vadimonia, locationes, restitutiones &c. Iustitia distributiva ordinat totum ad partem, quatenus facit, ut communitas onera & præmia distribuat inter eos, qui constituunt communitatem; unde Distributiva duplex est, remunerativa una, punitiva altera: prior est, quæ jubet honores, magistratus, munera & beneficia, aliæque id genus pro cuiusque dignitate & meritis secundum geometricam proportionem dispensare: posterior est, quæ nocentes similiter, ut par est, supplicii affici jubet.

Ad iustitiam commutativam pertinent omnia pacta, conventiones, & contractus, cum nempe datur duorum vel plurium consensus in idem placitum, mutuam obligationem pariens, signis externis expressus. Alii contractus dicuntur innominati, quales sunt, *do, ut des: facio, ut facias: do, ut facias: facio, ut des:* Alii nominati, qui numerantur plurimi, ut emptio, venditio, locatio, conductio, transactio &c. Sunt præterea alii actus iustitiæ commutativæ, ut usufructus, quo quis dicitur habere jus utendi rebus alienis simul & fruendi, salva earum substantiâ: Nudus usus, quo quis habet jus utendi ut prius rebus alienis, non tamen fruendi: Emphyteusis, cum quis rei suæ immobilis dominium utile transfert in alium, retento sibi dominio directo, cum jure pensionis realis annuæ; qui accipit dominium, dicitur Emphiteuta; qui dat, dicitur Dominus directus seu proprietarius: Feudum, seu concessio rei immobilis sub onere fidelitatis & obsequii personalis exhibendi Domino directo: Negotiatio, Cambium, Societas &c.

Similiter ultima voluntas de eo, quod quis post mortem fieri vult, cuius quinque sunt species, nempe testamentum, quod est iusta nostræ voluntatis sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum directâ hæredis institutione: Substitutio, quæ est vocatio unius hæredis in locum alterius: Exhæredatio, cum hæres necessarius nominatim positivè ex iusta causâ in testamento expressa, privatur hæreditate alioquin sibi debita: Codicillus seu sequela, & velut supplementum testamenti, quo aliquid circa testamentum explicatur, additur vel mutatur. Legatum, seu donatio in testamento, quam defunctus præstandam relinquit ab hærede, de eo, quod foret hæredis. His addi potest Fidei-commissum, quod fidei hæredis à testatore committitur alteri dandum: Donatio mortis causâ, seu in eventum mortis, ante quam semper revocari potest; hinc dicitur ambulatoria; extinguitur morte Donatarii. Uno verbo, ad iustitiam commutativam pertinent omnes illi actus, quibus pars ad partem ordinatur, suum cuique tribuendo.

Partes iustitiæ potentiales sunt virtutes quædam iustitiæ maximè affines, quia etiam respiciunt alterum. Tales numerantur potissimum .i. Religio, per quam homines Deo, ut supremo Domino, cultum exhibent: religionis duo sunt actus interni, devotio & oratio; externi sunt sex, Adoratio, sacrificium, votum, iuramentum, adjuratio, laus. Devotio est actus voluntatis paratæ ad præstanda ea, quæ ad Dei cultum & gloriam spectant. Oratio est petitio decentium à Deo. Adoratio, etsi in sensu latiore sumatur quandoque pro reverentia & honore, quem rei alicui exhibemus propter aliquam ejus sanctitatem ac dignitatem, ut Josue 5. ps. 98. ad Hebr. 11. si tamen sumatur

tur propriè juxta illud Christi: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*, est actus, quo Deum pro supremo Ente agnoscimus, eique nos tanquam summo rerum omnium Domino subijcimus: hæc adoratio Latria vulgò appellatur, Divinæq; naturæ ita competit, ut nulli prorsus alteri conveniat. Sacrificium latè sumptum, quod varias species continet, est oblatio, qua Deo aliquid exterius offertur ad eum placandum, & ut ejus nos imperio subditos esse profiteamur. Votum est deliberata promissio de aliquo bono facta Deo. Juramentum est, quo Deum ut testem assumimus in alicujus rei confirmationem. Adjuratio est invocatio Divini nominis, qua quempiam deprecando, aut compellendo ad aliquid faciendum, aut non faciendum inducimus. Laus est assumptio Divini Nominis in vocali cantu.

2. Est pietas, qua parentes, patriam &c. colimus. 3. Observantia, qua dignitate, ætate & sapientiâ præstantibus honor, cultusque deferitur. 4. Obedientia, quâ voluntas prompta & facilis redditur ad superioris præcepta implenda. 5. Veritas, qua quis verbis & factis talem se præstat, qualis est in se. 6. Gratitude, quâ iis, qui de nobis bene meriti sunt, gratiam non solum habemus & agimus, sed etiam, cum possumus, referimus. 7. Liberalitas, quâ quis dispensat pecunias in usus bonos, sibi, suisque, & aliis. 8. Affabilitas, quâ quis in communi hominum consuetudine & congressu mediocriter & uti decet, se habet, studetque, quatenus potest, omnibus benignè obsequi. 9. Amicitia, quâ aliqui mutuam, apertamque benevolentiam habent, & se invicem bonis affici volunt ad aliquod bonum, & non ob solam jucunditatem; hanc sic definit Cicero: *Est voluntatum, studiorum, sententiarum summa consensio*.

Ex his patet, quæ sint vitia justitiæ opposita, quæ uno injustitiæ nomine comprehenduntur; injustitia enim strictè accepta pro habitu, est inclinatio voluntatis non tribuendi cuique suum; & injuria dicitur, quod non jure fit, id est, inquit De Lugo, voluntaria læsio seu violatio juris alieni. Sicut autem justitiæ strictæ opponitur injustitia, sic etiam virtutes justitiæ affines sua habent vitia opposita v. g. gratitudini opponitur ingratitude, veritati mendacium, liberalitati avaritia & prodigalitas &c.

§. III.

Temperantia.

Temperantia est virtus, quæ in voluptatibus sensuum & doloribus moderandis posita est: ac potissimum voluptates, quæ gustu & tactu percipiuntur, moderatur; unde definitur ab Arist. *Mediocritas circa tactus, gustusque voluptates, & circa dolores*. Dicitur potissimum in gustu & tactu; nam quæ aliis sensibus percipiuntur voluptates, ut visu ex pictura, auditu ex musica, olfactu ex odoribus, secundariò tantum ad temperantiam referri videntur, nisi sint causa vel occasio intemperantiæ circa priores sensus. Hinc Arist. observat in Probl. intemperantiæ nomen illis tantum vitiis tribui solere, quæ nobis cum belluis sunt communia: belluæ autem visu, auditu, & olfactu parum delectantur, sed magis gustu & tactu. Hac de causâ homines, qui gustui & tactui plus æquo indulgent, tanquam belluæ vulgò habentur, qualis